

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Corpus Doctrinae Christianae

Melanchthon, Philipp

Lipsiae, 1572

VD16 M 2890

De Invocatione Dei, Sev De Precatione.

urn:nbn:de:hbz:466:1-36094

an, vt ad Romanos scriptum est. Discunt piæ mentes, immensa
itate & misericordia Deum lenire suam iram iustissimam, & an-
tere nostram salutem indignationi suæ. Et tamen vt iusticiæ satis-
deriuatam esse iram in filium. Harum collationum, iusticiæ &
meritorum consideratio, studium erit cœlestis sapientiæ in vita
terna. Sed tamen nunc ut in tirocinio initia pie cogitanda sunt.

SECUNDVM genus sit, *δουμοσολυ*, cum non propter certa
officia, sed exercendi & confirmandi causâ affliguntur homines Deo
placores, & qui non habent saucias conscientias, vt carcer Ioseph,
Dardanis ærumnæ, cum Saul ei iniuste insidiatur, calamitates Iob. Est
etiam in omnibus sanctis in hac vita sunt peccata, tamen alia causâ
propinquæ est, propter quam Deus tam duriter hæc sua organa exer-
cit. Non vult in otio & luxu fidem & inuocationem extinguere, vult in
ipsis ærumnis crescere virtutes, vt in gubernatione sint vigilantiores
& feliciores.

TERTIVM genus est *μαρτύριον*, cum propter
conuersionem vere doctrinæ homines Deum vere colentes, affliguntur
aut interficiuntur, vt mors Abel, supplicia Ieremiæ, Pauli & aliorum,
qui in confessione veritatis interfecti sunt, nequaquam sunt pœnæ
tororum delictorum, sed testimonia, in quibus ostendunt, se, cum ve-
ritatem vitæ anteferunt, serio sic sentire de Deo, vt docent, ac vere
habere nequaquam fabulosam esse doctrinam Euangelij. Testantur
penam restare aliam vitam, & aliud iudicium post hanc vitam. Paulus
inuocauerat mortuos in vitam, quo exemplo testimonium diuinitus
oblatum est, Deo Paulum placere. Nec propterea abiicit eum, et-
iam si a turpissimo tyranno interficitur. Restat igitur aliud iudicium,
in quo Deus Paulo bene faciet, & de Nerone pœnam sumet. Et sicut fi-
lius Dei summos & acerbissimos cruciatus sustinuit, ita præcipua lu-
mina Ecclesiæ præcipuas ærumnas sustinent, vt degustent passionem
filij Dei, & quidem Abel, Isaac, & alij Patres & Prophetæ typi fue-
runt, significantes mortem Christi.

QUARTVM genus est
Mortis. Est autem solius filij Dei obedientia, in omnibus ipsius af-
flictionibus & morte. Nam in hunc deriuata est ira æterni Patris ad
nostros peccata nostra. HÆC quatuor genera distincta appel-
lationibus considerare vile est, propter multarum disputationum ex-
plicationem.

DE INVOCAZIONE DEI, SEV DE PREGATIONE.

CVm de cæteris virtutibus, de Temperantia, de Mansuetudine, &
alijs tam accurate scripta multa legantur, mirum est de hac vir-
tute omnium summa, de inuocatione Dei, non solum pauca tradita
esse,

esse, sed etiam corruptelas admittas esse de inuocatione mortuorum. Item negligi doctrinam de fide, quæ maxime in inuocatione hære debet, negligi item discrimen promissionis gratiæ, & promissionis bonorum corporalium. Vtilissimum est autem recte, diligenter, & copiose erudiri Ecclesiam de inuocatione, quæ proprium solius fidei opus est. Ceteræ virtutes multæ, vt temperantia, manifeste reperuntur etiam in his qui Deum ignorant, vt in Pomponio Attico, & similibus. Sed inuocatio tantum est Ecclesiæ, & quidem tantum est Ecclesiæ murus, vt Salomon inquit: Turris fortissima nominabitur tibi, id est, Inuocatio vera Dei.

D I S C E R N A N T U R autem gradus. Aut petimus aliquid à Deo, id proprie vocatur precatio in oratio: aut agimus gratias pro accepto beneficio, hoc est, veliamus vere à Deo nos adiutos esse, & ei gratias agimus, & celebramus eius beneficij nos & alios ad timorem Dei, ad fidem, ac ad innocenciam inuitamus. Has species sæpe nominat Paulus, & nota sunt verba Philip. 4. Non scis solliciti, sed in omni precatione & petitione, cum gratiarum actione postulationes vestræ innotescant apud Deum. Ne igitur precatio nostra sit inanis βαττολογία, & Ethnicum nomen, seiangamus nostram inuocationem ab Ethnica, Mahometica, Iudaica, & discamus quomodo recte inuocandus sit Deus. Ac primum sæpe inter inuocandum cogitemus, quid intersit inter veram inuocationem, quam facit Ecclesia Dei, & Ethnicam, Mahometicam, & Iudaicam. Hic sciamus præcipue duo esse discrimina: Alterum de Dei essentia: Alterum de voluntate patefacta in promissione & filio mediatore. Quod ad prius attinet, aberrant Ethnici, Mahometici & Iudæi, & quicunq; idola aut mortuos inuocant, à vero Deo, qui se patefecit dato verbo suo, & misso filio suo. Inuocant Turci Deum, sed dicunt, conditorem cæli & terræ. Sed nolunt hunc esse verum Deum conditorem cæli & terræ, qui dedit nobis hoc verbum, traditum per Prophetas & Apostolos, nec assentiuntur Christum esse filium Dei. Aberrant ergo à Deo, sicut Christus clare inquit: Qui non honorat filium, non honorat Patrem. Nec vult Deus aliter agnosci, quam se se se suo verbo & per filium patefecit. Ideo toties iam diximus, nullam Ecclesiam electorum cogitandam esse, nisi in cætu vocato, vbi resonat Euangelium. Et hic tantum fit vera inuocatio, quia necesse est dirigi inuocationem ad hunc Deum, qui se patefecit dato hoc verbo & misso filio suo Iesu Christo.

A L T E R V M discrimen non minus necessarium est. Est enim naturalis ratio fateri esse Deum, mentem æternam, immensam potentiam, sapientiam, iusticiam, bonitatis, conditricem rerum fateri potius fontes: tamen omnes ignari Euangelij nesciunt an Deus velit recipere nostras preces, & cur recipiat, ignorant mediatorem Christum, &

omissiones. Non est autem inuocatio, quæ dubitat an Deus recipiat nostras preces, & ignorat cur recipiat. Inane murmur est, vt a Virgilio illa regis barbari oratio :

An te genitor cum fulmina torques,
Nequicquam horremus, cæciq; in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miscent ?

Si c narrat in Creta Iouis statuam fuisse, quæ nec aures nec oculos haberet, quæ aliquis $\alpha\theta\epsilon\omega$ significauit nullam esse prouidentiam, non recipi preces hominum. Aduersus hoc malum docendæ sunt mentes, oportere afferri ad precandum hanc fidem vere recipi à Deo preces nostras, & recipi propter filium mediatorem, iuxta promissiones.

QVARE talis aliqua forma inter precandum cogitentur, quæ vtrunq; discrimen complectitur, admonet nos de personis dominantis & de promissione :

OMNIPOTENS, æterne & viue Deus, æterne pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, & clamasti de filio tuo Domino nostro Iesu Christo, Hunc audite, conditor omnium rerum, & conseruator, cum filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu sancto tuo, effuso in Apostolos, sapiens, bone, misericors, iudex, & fortis, miserere mei propter Iesum Christum filium tuum Dominum nostrum, quem voluisti pro nobis esse victimam, $\mu\epsilon\tau\epsilon\tau\omega\ \eta\epsilon\lambda\epsilon\tau\omega$ mirabili & inenarrabili consilio, vt ostenderes iram tuam ingentem aduersus peccatum, & immensam misericordiam erga genus humanum, & sanctifica ac rege me Spiritu sancto tuo, serua & rege Ecclesiam tuam, & politias quæ sunt hospitalium Ecclesiarum, adiuua studia discipulorum doctrinam Ecclesiæ, & alias honestas artes, &c.

HÆC forma aliquo modo recitantem commemorat de personis, de mediatore, & de promissionibus. Nam cum mediatorem nominamus, veniunt in mentem promissiones, vt præter dicam. Cogitandum est enim, ad quem Deum dirigas inuocationem, vbi & cur se patefecerit. Ingens & inenarrabile Dei beneficium est, quod tam illustribus & certis testimonijs, verbo suo, & misso filio Iesu Christo se patefecit. Vult igitur sic agnosci, vt se patefecit, & hoc solos exaudit ac recipit, qui hunc patefactum Deum inuocant & mediatorem agnoscunt.

EST sane venusta & erudita descriptio apud Platonem : Deus est mens æterna, causa boni in natura. Dicit aliquis, Quid requirendum est amplius ? An non agnouit Plato Deum, vt est, æternum, sapientem, bonum, conditor omnium bonarum rerum ? Nondum satis dixit, nam deduci nostras mentes oportet ad Deum, vt se patefecit, & tenenda est doctrina de filio mediatore. Postquam hæc discrimina indicata sunt, iam distribuam do-

Strinam de Invocatione in quinque locos. **PRIMUM** cogitare, quem Deum invocet, ad quem Deum mens tua directa sit. Non enim vagentur animi nostri, velut Ethnicorum, sed ut Christus inquit Iohann. 24. Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Hunc solus electorum Deum cogites, qui se inde usque ab initio patefecit Ecclesie suo proprio suo verbo, & misso hoc filio Domino nostro Iesu Christo mandare. Formam igitur supra posui, complectentem tres personarum, testimonium revelationis.

A C mox de verbo cogitandum. Dubitat enim mens ignara verbi Dei, an Deus velit invocari, an ceteros nostros gemitus, an & cur velit exaudire. Nullum videmus officium esse, quam invocatio. Semper enim & Ethnici & ecclesia aliquas preces recitaverunt. De his cum cogitamus, disputant animi, qui magis curat Deus nos quam illos? Sape lapsi sumus, meruimus poenas, sumus indigni beneficijs Dei. Adversus hæc argumenta, quibus invocatio in multis languet, in multis precibus contingui solet, muniamus nos sequentibus locis.

E S T igitur **SECUNDVS**, præceptum de precando. Non solum peccata sunt, cædes, furtum, adulterium, sed etiam peccatum ingenitum est, non reddere Deo hunc cultum, non petere, non expostulare Deo auxilium in periculis, non agere gratias pro beneficijs. Opernamus igitur præcepta incredulitati & indignitati nostræ. Considerabis an Deus velit invocari, an curet nostros gemitus, lacrymas, precata, preces, propone tibi præcepta. Cum enim iubeat se invocari, non est inutile murmur oratio. Si te deterret indignitas tua, cogita quæ esset amentia in cæteris præceptis disputare, nos ideo nolle adhibere à furtis, aut cæde, quia non sumus digni qui Deo obtemperemus. Si quis paterfamilias imperet seruo legitimum opus, non recipiat excusationem, si is dicat, se non esse dignum qui obtemperet.

P R A E C E P T A igitur sint in conspectu, & inter precandum sæpe in mentem veniant. Matth. 7. Petite & dabitur vobis, & ab data vniuersalis: Omnis qui petit, accipit. Luc. 18. Oportet semper orare, & non defatigari. Matth. 26. Vigilate & orate, ne intrem in tentationem. 1. Timoth. 2. Adhortor vt faciatis deprecationes. Thess. 5. Semper gaudete, incessanter orate, in omnibus gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo Iesu erga nos. Psal. 145. Invoca me in die tribulationis, & eripiam te. **D I X I** de præcepto Pertinent autem hæc sententiæ ad secundum præceptum Dicitur. Estque invocatio opus secundi præcepti, & præcipuus cultus.

T E R T I V S locus est. Consideratis præceptis mox cogitamus promissiones, vt sciat, an & cur exaudiat Deus nos indignos meritis tristia supplicia. **A C** ordo promissionum cogitur. Initio nobis proponamus promissionem de remissione peccatorum.

Vera est enim sententia, Peccatores Deus non exaudit, hoc est, non agentes poenitentiam, & non quærentes remissionem peccatorum. Quare in omni inuocatione, etiam cum alia quæcumque petuntur, initio cogitetur de remissione peccatorum promissa propter Christum. Et sicut nobis in conspectu aliqua clarissimæ sententiæ, ut Iero. 10. dicitur: Huic omnes Propheta testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere per nomen eius omnes credentes in eum. Et Roman. 5. Iustificati fide pacem habemus erga Deum.

Et prodest multa testimonio meminisse, ut supra de iustificatione & de poenitentia multa collegimus, ut sit infixum animis, hanc uere esse perpetuam Euangelij uocem, inde usque ab edita promissione ad Adam, certo propter Christum donari remissionem, & in omni inuocatione ad Deum accedendum esse fiducia Christi mediatoris, ac Ephes. 3. dicitur: Per quem audemus accedere cum fiducia per fidem in ipsum, &c. Et ad Hebr. 4. Habentes Pontificem Iesum, accedamus cum fiducia ad thronum gratiæ. **POSTQUAM** autem de reconciliatione commonefacti sumus, deinde promissiones de bonis spiritualibus & corporalibus colligamus. Iohan. 16. Amen amen dico uobis, quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit uobis. In nomine meo, id est, me nominato, id est, si petitis me nominato mediatore, ac Pontifice interpellante pro uobis. Iubet enim ut accedamus ad Deum fiducia mediatoris, sicut toties iam dictum est: Nemo uenit ad Patrem nisi per Filium. Lucæ 11. Quanto magis pater uester cælestis dabit Spiritum sanctum petentibus. Psalm. 49. Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te. Iohan. 15. Si manseritis in me & uerba mea manserint in uobis, quicquid uolueritis, petetis, & fiet uobis. Hæc uerba alligant promissionem ad Ecclesiam, in qua recte sonat uox Euangelij. Certa sit igitur Ecclesia Christi, id est, ueritas sonans Euangelium Dei, quod reuera exaudiatur tantisper dum retinet Euangelium. Eodem modo de Ecclesia dicitur, Matth. 18. Si duo de uobis consenserint in terra, de omni re quam petent, fiet illi a Patre meo cælesti. Vbi enim sunt duo aut tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Hic quoque proponitur Ecclesie dulcis promissio. Deut. 4. Nec est alia natio quæ habeat Deum appropinquantes sibi, sicut Deus noster adest cunctis obsecrationibus nostris. Affirmat uere exaudiri Ecclesiam, in qua sonat uerbum Dei. Psalm. 144. Prope est Dominus omnibus inuocantibus eum, omnibus inuocantibus eum in ueritate. Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet. Iesa. 65. Antequam clamabant, ego exaudiam, adhuc loquentibus illis, ego audiam. Syrach. 35. Oratio humiliantis se, nubes penetrabit, & non discedet, donec altissimus aspiciet.

O inenarrabilem bonitatem & misericordiam Dei erga Ecclesiam, sonantem Euangelij voces. Præcipit ut petamus bona, & addit amplissimas promissiones, ut inuitet nos ad inuocationem. Sed magna est imbecillitas, magnus stupor humani animi, fugientis Deum. Excitati igitur tot præceptis & promissionibus, corrigamus dubitationem nostram, & accedere ad Deum ducente Christo incipiamus, nec putemus promissiones diuinas, inanes sonitus esse, ut loquitur Epicurei. Non frustra Deus sese tot illustribus testimonijs patet, non frustra voluntatem suam declarauit, vult voce sua nostram turginem, nostras dubitationes emendari. Præclare igitur Tullius inquit: Animum hominis nunquam tam audidum esse ad accipiendum, quin Deus multo audior sit ad dandum. Est enim verax, & serua suarum promissionum.

QUARTVS locus est, Quod fidem in inuocatione accessu esse est. Ideo enim traditæ sunt promissiones, ut fides accedat. Et ut antea de ordine promissionum dixi, ita primum hic sciendum est, in omni inuocatione, quæcumq; res petitur, oportere petentem fidem, quæ accipit remissionem peccatorum, & statim nos petere Deo, & vere recipi preces nostras propter filium Dei mediatorum. Ideo & testimonia de fide, quæ citat Paulus, etiam cum alia obiecta externa simul complectuntur, tamē hanc fidem vna comprehendunt, quod qui non intelligunt, parum fideliter à Paulo citari sententias et Genes & Prophetis contendunt. Memini enim me tales cauitationes audire. Sed non poterat Dauid petere victoriam, nisi prius sterneret sibi peccata remitti, se à Deo receptum esse, & preces suas accipi à Deo. Hæc supra etiam attingi, cum de iustificatione dixi.

DE INDISCERNENDÆ res sunt, quæ petuntur. Aut petuntur spiritalia bona, quæ promisit Deus nominatim se daturum esse, & vult sine conditione peti, ut remissionem peccatorum, liberationem ab impietate & morte æterna, donationem Spiritus sancti, & vitæ æternæ. Hæc præcipua est Euangelij promissio, quam etiam omnibus corporalijs commodis amissis, vult Deus nobis certissimam esse, vt Rom. 4. dicitur: Ideo ex fide gratis, vt firma sit promissio.

In his petendis fides nullam affert conditionem, quia mandatum Dei est inmutabile, quod præcipit audiri Christum, & præcipit ut credamus Euangelio, ac certo statuunt agentes penitentiam, recipi se à Deo propter Christum. Id qui non credunt, accusant Deum mendacij. Ideo hinc alluenda est conditio aliqua, sed credendum iuramento dūmo: Nemo ego nolo mortem peccatoris, sed vt conuertatur & viuat. Saul populi aliquot victus, tamen à Deo deficere nequaquam debuit, sed potius ad eum confugere, & reconciliationem petere. Dauid ex parte regno & vniuersa sua gloria, tamen non deficit à Deo, sed sciens

conciliationem promissam esse, & hanc promissionem fide retinendam esse, etiam si tota rerum natura aduersaretur. Etsi enim Ecclesia sic est presentibus miseris corporum, tamen propter eas non credendum est, nos in aeternum exitium abiectionis esse, vt supra recitauimus sententias. 1. Corinth. 11. Cum iudicamur à Domino corripimur, non hoc mundo damnemur. Et Christus ait: Beati qui lugent, &c.

Dixi de petitione spiritualium bonorum, nunc de beneficijs corporalibus dicam. Hic quoq; ut ante dictum est, prae luceat fides, ac petens remissionem peccatorum, & statuens nos placere, & recipi precibus nostris propter Christum. Hanc fidem vniuersaliter in omni petitione asserere ad Deum debemus. De rebus vero ipsis haec tria credenda sunt. Primum, quod Deus vere sit dator horum beneficiorum, nec cuius obijciantur, nec tantum humana diligentia parentur. Vt igitur agnoscamus ea dari diuinitus, uult Deus ea à se peti, ut uictum, defensionem, tranquillitatem, pacem, successus in officijs uocationis, bonam ualitudinem. Deinde credendum, quod Deus etiam si Ecclesiam uult subiectam esse cruci, tamen ne deleatur, uelit ei dare beneficia corporalia, poltrias, hospitia mediocria, victum, defensionem studiorum doctrinae, scholas, successus in gubernatione, & alias res necessarias. Terio credendum, quod uelit Deus in petendis corporalibus auereri, & crescere fidem reconciliationis.

Haec omnia in petitione corporalium bonorum cogitanda sunt. Et quoniam scimus oportere Ecclesiam subiectam esse cruci, semper haec ita petantur, vt simul offeramus obedienciam nostram, si uelit Deus nos diutius exerceri. Vt David petit & expectat reductionem in regnum, cum à filio pulsus est, sed tamen offert Deo obedienciam suam, si eum non uelit reducere. Sic igitur dicit 2. Reg. 15. Si inuenero gratiam in oculis Domini, reducet me: sin autem dixerit mihi, non places, praesto sum: Tunc, quod bonum uidetur ipsi. Et Christus inquit: Pater, Si possibilia erit, transeat à me calix iste: Sed non quod ego uolo, sed quod tu uis. Et leprosus inquit: Si uis, potes me mundare. Et tres uiri Daniel. 3. Deus noster quem nos colimus, potest nos eripere. Quod si coluerit, notum sit tibi Rex, quod Deos tuos non colimus. Et Paulus inquit: Nescimus quid petamus, quem admodum oportet, hoc est, cum quidem oppressa magnitudine afflictionum, petit liberationem, & resistit obedienciam, sed spiritus reuocat animum ad obedienciam, & quamuis petit & expectat liberationem, tamen non repugnat uoluntati Dei, sed uult liberari, cum Deo placebit. **S**emper igitur cum pro Ecclesia, seu republica, seu familia, seu schola petimus, ab sit fides illa generalis, vt dixi. De rebus vero ipsis credamus, Deum aut liberaturum nos ab ijs calamitatibus, de quibus petimus, ut eas mitigaturum esse. Cum enim Ecclesia in hac uita subiecta sit

cruci, manent aliqua aruana, sed has pijs inuocantibus mitiga-
 us. Sic Propheta de mitigatione precatur. Ieremias: Corripue in
 iudicio, non in furore. Et Abacuc: Cum irasceris Deus, recordare
 misericordiar tuar. Et Iesa. 64. Ne irasceris Domine valde. Et
 in tali precatione singuli non solum pro sese petunt, sed pro toto
 corpore Ecclesiar. Id seruari oremus, etiam si singula membra sa-
 rata esse ad obedientiam debent, si quid erit tolerandum. Vi Daud
 orans pro exercitu, victoriam petit, ut Ecclesia sit incolumis. Inter-
 rim scit aliquos venire in periculum, aut interfici, & suam obedi-
 entiam offert. Nec precatio eius irata est, recipitur enim à Deo. At-
 petrat multis mitigationem mali. Sic cum precamur ut peccata
 mitigetur, non de nobis solis angimur, sed totam Ecclesiam cum
 ci complectimur. Pro his recipitur precatio à Deo, & certo me-
 ritat multis incolumitatem. Ac vult nos Deus in precatione
 aliorum & totius Ecclesiar cura, sicut scriptum est: Rogate quia
 pacem sunt Ierusalem.

A P V D Euripidem cum Thebes co-
 clauerat Argiuorum ad Thebas recipit, ac postea suis manibus obli-
 miranturque alij cur non mander seruis hunc tetrum laborem Iu-
 dorum cadauerum, respondet quispiam, superbiam aut delicias in-
 dignas esse homine, propter calamitates abhorre à miserijs, namque
 est nostro officio, οὐκ ἀτιχρόν ἐνθρόνον ποσειδι & Ἰδίου κενέ. Hinc
 honestissimi versiculi exemplum maxime in Christo conspiciuntur.
 Is non duxit sibi turpe esse, transferre in sese pœnas nostrorum
 rum, & affici cura nostrarum miseriarum, sic nos singuli Ecclesiar,
 Reipublicar, parentum, liberorum, amicorum calamitatibus moue-
 mur, & non tantum nobis, sed etiam alijs opem ferri petamus.

E R quid sit fides specialis, nominatim expectans aut liber-
 tionem aut mitigationem, discamus intelligere in ipso vsa, id est
 cor inuocans Deum in periculis aut miserijs corporalibus, cum
 discat fide acquiescere in Deo. Quo plus est dubitationis ac dubita-
 tia, eo plus sentimus cruciatum in corde. Est autem in alijs arden-
 tior, in alijs languidior fides. Erat ardens & firma fides in Cana-
 petente pro filia. Item in Centurione. Erat languidior in pater-
 ferente filium, primum ad Apostolos, postea ad Christum, Mar-
 inquit enim: Si quid potes opitulare. Et postea lacrymans, agnos-
 imbecillitatem fidei, & petit se confirmari: Credo Domine, sed
 ferto mear disidentia.

D I S C A M U S & nos agnoscat
 trepidationes cordis fugientis Deum, etiam si est languida fides
 me u semper caput teneamus, non esse irritas preces, non esse
 murmur, sicut Epicurei & Academici existunt. Erigamus autem
 cogitatione tot promissionum, & rerum discrimina consideremus.
 Sciimus nominatim petendam esse reconciliationem, & certissimam
 cura

accipi, nec addendam esse conditionem, si placet. Expressit Deus voluntatem suam, ac præcipit nominatim peti reconciliationem. Nec conturbemus ipsi nos questionibus de prædestinatione, quas supra dixi seponendas esse. Nos enim de voluntate Dei ex hoc expresso iudicare debemus.

DE I N D E & de corporali liberatione nominatim petamus, aut liberationem, aut mitigationem. Hic enim obœdientia nostra necessaria est, si eam flagitet. Nec tamen irrita est precatio, Impetrat enim vel alijs, uel sui liberationem, aut mitigationem. Laurentij precatio in craticum non est irrita, etiamsi præstat obœdientiam: nam etsi non liberatur, tamen precatio impetrat maius robur. Ionathas, etsi ab hostibus captus fuerit, cum patrem abiectum & infelicem sequitur, tamen non frustra pro exercitu & sese precatur. Vincit tandem ea pars, quam ipse superior esse magis optabat, & sustentatur ipse arcana consolatione.

N O N igitur existimemus, has petitiones corporali-um beneficiorum irritas esse, quia non semper respondent euentus, ut nos optamus. Qui tamen sæpe respondent, ut Agar impetrat filio potum: Iacob impetrat defensionem in itinere, ne ab Esau fratre opprimatur. Moyses impetrat victoriam, orans pro exercitu præliantur, inpositis brachijs saxo. Hanna sterilis mater Samuelis impetrat fecunditatem. Iosaphat, Ezechias, Machabæus, & alij multi precibus impetrant victorias. Niniuitæ impetrant, ne ciuitas deleatur. In historijs Euangelicis plurima sunt exempla.

A D has historias adiungamus quotidianas liberationes, quæ impetrantur Ecclesiæ precibus, omnibus temporibus. Quoties tibi, quoties mihi, quoties cuilibet nostrum, Deus quamuis trepidanter rogatus, sed rogatus tamen, depulit aut mitigauit ingentia mala? Non enim existimemus casu accidisse liberationem, ut alioqui inter homines vitatum est, ingratos post acceptum beneficium, negligere operatores à quibus adiuti sunt. Mihi scio Dei ope aliquoties magnas calamitates mitigatas esse.

O M N E S igitur liberationes suas alienas quas legimus, seu nostras quas experimur ipsi, sciamus exempla promissionum diuinarum esse, & commonefacti tum promissionibus, tum exemplis, discamus inuocare Deum, petere & expectare auxilium, & fides seu fiducia paulatim fiat firmior, acquiescat esse spe & expectatione auxilij diuini. Sic discamus vsu hunc verbum: **Quia in Deum curas tuas, & ipse te sustentabit, & non dabit perpetuam fluctuationem iusto.** Dat Deus corporalia bona, sicut hanc uitam, ut semper in terris aliqua Dei Ecclesia maneat, ut sint doctores & discipuli, ne deleatur doctrina, ne literæ intereant. Si mox homines Apostoli interfecti essent, quis circumtulisset ac sparsisset in mundo Euangelium? Dat igitur Deus suum cuique doctori curriculum,

lum, & interim defendit eius corpus, præbet domicilium, possidet, scholam, victum, vt, seruat nauim Pauli tantisper, donec in ea Paulus ad portum venit. Causas igitur cogitemus veras, propter quas dantur bona corporalia, vt ordine & seruo ea petamus, & ratione Dei beneficia Ecclesiæ necessaria. **EXERCENT** etiam filii dei

circumstantiæ in petendo, Modus & Tempus. Moyses nihil immo- gitat, quam se quadraginta annis cum tanta multitudine, in aru- arumnis in deserto vagaturum esse, sed sperat fortassis vultus sancti iter fore. Sic plurima exempla docent, Deum alio modo & alio- pore liberare, quam ut nos in hac imbecillitate nostra vel cogamus vel optamus. Exercet enim nos, vt fide ab ipso pendeamus, non op- mur nostris opinionibus. Ideo in Psalm. 4. dicitur: Misit Deus sanctum suum, id est, non humanis consilijs liberat Deus, sed variis modis, quos non potest humana ratio prospicere. Sic & Epistol. dicitur: Deum facere posse, sed supra quam petimus, aut intelligimus. Et de mora sæpe dicitur, vt Lucæ 18. in exemplo de muliere & vidua. Et Abacuc. 2. Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.

NON igitur nostrum est, præstitere Deo modum & tempus, sed hæc ipsius consilio prorsus commen- da sunt, vt oculi nostri interim non res ac euentus, sed Deum intue- tur, & accendatur ad inuocationem. Huius regulæ exemplum illu- stre extat in historia Iudith. cap. 8. Cum rescisset Iudith sacerdos præscripsisse Deo quinq; dierum spacium, obiurgans sacerdotem, in- quit: Qui estis vos, qui tentatis Deum? Hic sermo magis intus non. Constituitis Deo tempus optulandi. **IGNORANTES** igitur modum & tempus, Deum intueamur, & ab ipso petamus euentus in- cidos, sicut 2. Paral. 20. dicitur: Cum ignoramus quid agendum sit, hoc solum nobis restat, vt oculos nostros ad te dirigamus. Quæ sen- tentia cum dulcissimam consolationem contineat, semper in conspe- ctu sit in omnibus rebus ambiguis, quæ humanis consilijs certum non possunt, cuiusmodi valde multa homini accidunt. Aseruitam igitur Ioachimi Camerarij versiculos, quibus hoc dictum regio scriptæ expressit, vt admonent de hoc præcepto studiosos:

In tenebris, nostræ & densa caligine mentis,

Cum nihil est toto pectore consilij:

Turbati erigimus Deus ad te lumina cordis,

Nostra tuamq; fides solius orat opem.

Tu rege consilij actus Pater optime nostros,

Nostrum opus ut laudi seruiat omne tua.

IDEM docet Psalm. 36. Commenda Deo viam tuam, & spera- eum, & ipse faciet. Et illustre exemplum est Exodi 14. cum Pharaon regium exercitum ducens, accessit ad Israëlitas, & oppressit eos

retur, quia Iſraëlitarum multitudo erat inermis, & partim mari, partim montibus incluſa, ne effugere poſſet, & periculum nullis humani conſilij diſcuti poſſet, clamat Moyſes: Nolite timere, ſtate & ſpe magnifica opera Dei, quæ facturus eſt hodie. Iuber ſtare, id eſt non præſcribere modum Deo, non diſcurrere ad humana præſidia agenda, ſed huc progreſſos ut Deo obœdiant, in hac obœdientia facile expectare deſenſionem à Deo, ſicut ſententiæ ſupra citatæ vocat: In ſilentio & ſpe fortitudo veſtra. Item, Vacate & videte non ego ſim Deus.

QVINTVS locus: Res petenda in precatione cogitetur, & petitur. Ideo enim precatio eſt cultus Dei, quia hunc honorem tribuit Deo, quod in tantis noſtris miſerijs opem ferat inuocantibus noſtrum, nec ſit inane nomen, vt Epicurei furenter dicebant, nec ſit alligatio ad cauſas ſecundas, ut Stoici dicebant. Et proſus eſt inanis præſcripta recitatio quæ non monet accipi beneficia à Deo, nec agere gratias Deo pro acceptis beneficijs. Sciunt & Diaboli, hoſtes Dei, & certiffime norunt Deum eſſe æternam mentem, immenſæ potentiam, ſapientiæ, iuſtitiæ, bonitatis & miſericordiæ, conditricem rerum, ſed hac ſua cogitatione non accenduntur ad amorem Dei, quia beneficia ab eo nulla petunt. Sit igitur petitio certi beneficij, vt agnoscamus Deum non ſolum ſibi bonum eſſe, ſed etiam erga nos beneficium. Hanc laudem poſtulat ſibi tribui. Sunt autem res petendæ, non prohibiti mandatis Dei. Non petat Saul tolli Dauidem, non petat Dauid interfici Vriam. Sed vt 1. Iohan. 5. dicitur: Hac eſt fiducia quam habemus erga Deum, quod ſi quid petimus ſecundum voluntatem eius, audit nos. A c de ordine ſæpe dictum eſt ſupra. Neceſſe eſt ante omnia peti reconciliationem, Imo fruſtra petunt cætera, ſine fide reconciliationis. Fruſtra peteret Dauid victoriam, niſi ſimul peteret remiſſionem peccatorum. Præluceat ergo fides, petens reconciliationem, & ſtatuens nos recipi propter Chriſtum, omnibus aliarum rerum petitionibus. Deinde ingentem infirmitatem noſtram conſideremus, quod ad animam & corpus attinet, vt intelligamus nobis opus eſſe Dei auxilio. Magna pars hominum in ætate vanebræ viuit, vt ſuas miſerias ne quidem conſideret. Homines etiam voluptatibus, opulenti, ſine magnis doloribus viuentes, fruuntur præſentibus commodis, nec putant ſibi opus eſſe auxilio Dei, ſed alij qui ærumnas inextricabiles humano conſilio ſuſtinent, mole rerum oppreſſi, coguntur quærere auxilium Dei, ſicut Ieſaias inquit cap. 26. Domine in tribulatione viſitant te, anguſtia in qua ſumant, diſciplina tua eſt eis. Primum igitur opinionum & morum vitia conſideremus. Tot ſummi homines horribiliter lapſi ſunt: Nam, Aaron, Dauid, Petrus, & alij innumerabiles, quorum mult

non respuerunt, vt Samofatenus, Arrius, & alij. Nec solum nostra infirmitas hic agnoscenda est, sed etiam insidiator Diabolus, qui tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret. Et longam vitam texit Diabolus, non hoc tantum agit, vt Dauidem & Viræ conjugem adulterio implicet, sed vt ab hoc initio longam Tragediam horribilem Dauidi instituat, in qua tandem sperat, Dauidem peritum esse, vt Saul perierat. Ac profectio dolendum est, tantum esse stuporem hominum, vt cum quotidiana exempla cernamus vultuorum casum, quos manifestum est à Diabolo ortos esse: tantumque aduersus tam sanctum hostem, neque aduersus tanta pericula diligentia & inuocatione nostri custodis Christi maiore cura numerus. Manifestus Diaboli furor erat, Anabaptistica seditio in eodem Monasterio, & exitus fuit tristissimus, nondum tamen auxilium horris turpitudine, aut pœnis satis mouentur animi hominum, negligant Anabaptistarum deliria. Quoties bella sine ulla terra traxit accendit Diabolus? Quoties priuatim nobis ingentia vulnera fecit, cum deceptos aliquo specioso consilio implicat hominum malorum familiaritatibus? Denique magnitudo malorum quibus Diabolus implicat homines, imo Ecclesiam, describi verbis non potest, sed aliquo modo agnoscitur historijs omnium temporum, & quotidianis vix exemplis consideratis, obseruatis etiam nostris lapsibus. **DE** pericula corporis, famæ, rerum, liberorum, Ecclesiarum nostrarum, & regionum, quæ nobis & studijs honestis hospitibus concitant, plura & maiora sunt, quam vt oratione comprehendi possint. Semper Ecclesia sic uiuit, vt Daniel sedens inter leones. Semper vestigia Diaboli nobis insidiantur, & subinde multos evertunt. Semper homines impij minitantur atrociam Ecclesie, semper aliqui sancti casus expectandi sunt. Vt multæ sunt subitæ ruinæ, ac verissimè dictum est:

Omnia sunt hominum tenui pendemia filo,

Et subito casu quæ ualere ruunt.

IUVENTVS adhuc ignara vitæ, imaginatur homines rapti ad delicias, & fruendas voluptates, & has otiosis animis expectant quærunt: Sed senes, qui degustarunt communes miseras, longè tunc iudicant, ac intelligunt hanc vitam vniuersam plenam esse æreum, nec dissimilem ciuitati, quæ cincta obsidione vndiq; aere ab hostibus oppugnatur, & in quam nunc ab hac parte, nunc ab illa hostes irruunt, excitant incendia, evertunt aliqua ædificia, & vniuersa pelluntur. Mirantur certè sapientes omnes, cur hæc præstent, tamen imbecilla hominum natura tantis miserijs onerata sit, quæ ferre suis viribus non potest. **V**ETVS dictum est, Vanitas que sabrum esse suæ fortunæ, quasi fortuna regi nostris cohibet, & prospici ac cauere humana diligentia omnes casus possint. *sol de*

in sa hominis gubernatione dictum illud accipi non posse, manifestum est. Adam non potest prospicere & impedire scelus filij Cain, fluctari suis viribus ex magnitudine dolorum, qui illam fratrum spectam sequuntur. Aliquid prodest diligentia in hac communi consuetudine vitæ, in rebus leuioribus, quæ pendent à nostris voluntatibus. Scipio sua moderacione sabinus est suæ fortunæ, quod ipse non condidit bellum ciuile cupiditate vindictæ, vt postea fecerunt Marius, Pompeius, Cæsar. Sed nihil dubium est, multa tristitia mala acciderunt homini, quæ aut non possunt prospici, aut si qua possunt prospici, tantum in tantis erroribus humanis, non cauentur, quia sæpe hallucinamur, & nobis ipsi bonas spes stultè fingimus, vt poterat Pompeius non mouere bellum ciuile, sed incensus cupiditate, & inani spe in consilio errabat, vt dicitur, *κενοι κενὰ λογίζοντι δὲ ἐπιθυμίας*. Postquam, postquam alea iacta est, sæpe accidunt talia, quæ perferre, nisi Deo adiutate, non possumus. Adam, Dauid, succubissent suis doloribus, nisi diuinitus sustentati fuissent. Causas uerò tantarum miserationum supra recitauimus, quarum præcipuas ignorat Philosophia, quod uidelicet Deus iustus iudex declarat his testimonijs iram suam aduersus communem prauitatem, hærentem in omnibus hominibus, & aduersus multa singulorum scelera, propter quæ communitis pene cumulantur.

Ac opponit quidem ratio humanam argumentum multorum disputationibus agitatum, quod hic explicari prodest. Iustus debet bene esse. Ecclesia est iusta, Ergo Ecclesia debet bene esse.

PRIMUM respondendum est ad minorem, iustitia est iusta, scilicet impuratione, & incoactione in hac mortali vita, sed adhuc in ea hæret magna caligo, multæ dubitationes de Deo, multi uitiosi affectus. Multi sunt etiam multorum insignes lapsus in hac Ecclesia, vt Aaronis, Dauidis, qui iritant iram Dei. Ac iusti diuini, magis premi Ecclesiam, quam reliquam partem generis humani, non recte invocant Deum, quia Deus in sua Ecclesia præcipue uult agnosci iram aduersus peccatum. Tiberius, & similes alij multi contententes Deum, etsi post hanc vitam daturi sunt pœnas, tamen hic minus premuntur, quam Ecclesia, quia Deus in Ecclesia suum iudicium uult conspici & metui, sicut scriptum est: Iudicium à domo Dei incipit. Et accedunt aliæ causæ, quas supra recensui.

NUMC ad maiorem respondeo: Iustus bene esse, congruo ordini diuino, & sic sancti lex: Qui fecerit ea, uiuet in eis. Item: Hoc fac, & uiues. Item, Deut. 28. Si audieris uocem Domini Dei tui, & facies omnia mandata eius, benedictus eris egrediens & ingrediens, id est, in omni gubernatione politica & œconomica, in uia, in pace, in liberorum procreatione, gubernatione & successione, in

ne, in tuenda Ecclesiæ puritate & honesta disciplina, &c. Est igitur legis vox vera, & ordinis diuina regula: Iustus bene esse, iniustus est. Sed huius regulæ interpretationem tradit Euangelium: Iustus bene erit, cum Ecclesia glorificabitur. Interim Deus differt præmia. Nam Ecclesia nandum est sine peccatis. Et cum omnia bona & mala huius vitæ breuia sint ac momentanea, Deus non vult iustos fugandos bonis ornare, nec iniustos breuibus supplicijs punire, sed vult facultatem in rebus æternis ostendere. Ideo præcipua præmia & præterita penas differt in illam vitam æternam. Interim in hac vita regulariter tamen atrociter scelera punit manifestis corporum penis, ut nos admoneat de ira sua, & de æterno iudicio, tum politica sua causa. Philosophi attoniti admiratione huius confusiois, ut patet, cum vident hic bonis, ut Palamedi, Socrati, male esse, malis vero, ut Tiberio, bene esse: querunt causas, & coniungere cum virtute præmia conantur. Hinc illæ quæstiones sunt, an virtus ad beatitudinem sufficiat, an Socrates sit beatus, cum virtuti non respondeant præmia. Hæc in Philosophia sunt inextricabilia, sed in Ecclesia dextere explicantur: Paulus est beatus, cum placeat Deo, ac habeat Deum in patria, & gubernatorem, & quanquam in hac vita scilicet cruci subiectus esse propter certas causas, tamen postea scit Ecclesiam non fugabilem non exiguo tempore duraturis bonis, ut est huius vitæ curulum, ornandam esse. Ita suo tempore cum virtute coniunguntur præmia, & quidem perpetua, non fugacia, ut sunt bona huius vitæ mortalis.

HANC explanationem argumenti vulgaris, quo dissipati, iustus debere bene esse, recitari, non solum ut de communi philosophorum quæstione lector admoneretur, sed ut nos ipsi attentius consideremus & miseras nostras, & earum causas ac remedia.

CUM igitur cogitabis, te, ut in vrbe cincta obfisione, quæ vix diu acerrime oppugnatur, viuere, cum sentis ærumnas aliquas, ipsæ res admonent, ut opulatore quæramus. Ideo res petende, ut supra dixi, in preceatione comprehendantur, & earum ordo intelligatur. Primum petenda est remissio peccatorum & reconciliatio, & cum his bonis lux Spiritus sancti accendens & confirmans in nobis agnitionem Dei, fidem, timorem, tolerantiam, dilectionem, denique regnum nos in vocatione, & in omnibus consilijs, in docendo, in regenda publica. Secundo loco petantur & bona corporalia communia & priuata, pax earum regionum, quæ Ecclesijs & pijs studijs hostes præbent, honesta ciuitatum disciplina, fertilitas agrorum, temperata secundæ, bona valetudo, victus, successus in administratione politica & œconomica, defensio liberorum, fama, possessio bonorum illa otiosorum hypocritarum amentia prorsus explodatur, quæ incunt, indignum esse bona corporis à Deo petere. Hæc delinuntur

ita sunt impietatis: imo præcipit Deus, vt petamus corporis boni præcipit, vt supra dixi, propter tres grauissimas causas, quarum prima est, vt agnoscamus & certo statuamus bona corporis non esse, non casu dissipari inter homines, sed Deum vere earum reum autorem esse, & ab ipso eas suæ Ecclesiæ dari, & seruari suo michi consilio. Deus seruat vitam Abrahæ, Eliæ, Pauli, & curat eis hospitia, vagantibus inter ingentia pericula per multas regiones, vt Christus clare dicit: Scit Pater vester vobis opus esse defensione corporum, & promissiones horum bonorum supra recensui.

SECUNDA causa est, cur ea peti Deus velit, vt sciamus in hac vita seruatum esse Ecclesiam. Quando doceret Paulus, si mox interficeretur? Ve igitur aliquo spacio doceat, petat vitam, victum, hospitia. Quomodo possumus seruire Ecclesiæ Dei, si corpora sint fracta doloribus? Petamus ergo tranquillitatem, aut mitigationem miseriarum, vt seruire Ecclesiæ possimus: & propter hanc causam sciamus, Deum hæc bona velle largiri, sicut sæpe testatur, vt cum ait Christus: Petam quærite regnum Dei, & cætera adjicientur vobis.

TERCIA causa est, quia vult Deus in his exercitijs petendo corporaliū confirmari fidem de reconciliatione. Semper enim in his petitionibus prælucere illam fidem de reconciliatione oportet.

HÆC causas inculco, vt sint in conspectu, & nos exsuscitent ad vocationem. Chrysostronus & alij multi insulse deprauant precationem quam tradidit Christus, cum panem quotidianum nolunt intelligi de corporali pane. Imo sciamus has res corpori necessarias, vt victum, fruges, politias, esse ingentia & miranda opera Dei, & non casu remere, non casu spargi inter homines, sed certo consilio Deum hæc adminicula vitæ, & attribuere Ecclesiæ & seruare.

NEC sciamus illi audiendi sunt, qui vociferantur, cum Deo gratis seruiendum sit, non esse petenda bona corporum. Hæc nugæ ex magnis tenebris erantur. Non attendunt hi stoici, qualis sit huius vitæ imbecillitas. Non petuntur hæc bona ut præmia, ut compensationes, etsi sic quædam ordine peti possunt, sed petuntur vt vocationum adminicula. Non posset gubernare populum Moyses, si dolore animi aut corporis exingueretur. Petit igitur vitam, consolationem, victum, vt seruire possit in vocatione, & tamen liberali animo seruit. Non fremunt aduersus Deum, etiam si fuerit euocatus ex hoc suo curriculo, aut etiam quæ difficultates maiores, quas deprecatur, tolerandæ sunt.

CUM hoc ordine petimus, ut anteferantur bona æterna, nec desiderant Deus, si bona corporis differat, aut non largiatur, placet Deo hæc petito. & hoc honore coli se affirmat. Nec opus est longa disputatione, nota enim sunt præcepta, notæ promissiones, nota exempla immemorata patrum & Prophetarum, qui omnia illa stoica seu potius

f Cynica

Cynica Philosophia, sciebant omnia bona à Deo mirando ordine condita, res magnas & non contemnendas esse, ac Deum æquum agnoscendum esse, & ab eo petendam vitam, & vitæ administrationem, ac defensionem.

Iacob cum vidisset Dominum in scala stantem, audit pariter promissiones de rebus æternis, & de bonis temporariis. Ideo enim vocat Iacob & eius posteritatem, vt condat Ecclesiam, quæ existere in hac vita non potest sine hospitio, sine vita & defensionem. De bonis æternis inquit: Benedicatur in semine tuo vniuersis tribus terræ. De defensione corporum ait: Ero custos tuus quocumq; perrexeris. Ita nos vniuersaliter, quoties promittit vniuersa mansuram esse Ecclesiam Christi (id autem sæpe & clare promittitur) complectamur argumentum, ut uocant, à connexis, simul videat promitti uictum & domicilium Ecclesiæ. Deniq; impietas & horror est, abducere animos à petitione bonorum corporis, cum Deus hoc honore affici velit, & nostram fidem his exercitijs excitari.

PETAMVS igitur, vt dictum est, ordine, æterna bona, & corporis bona, & quanquam precatio etiam breui gemitu fieri potest, tamen utile est iunioribus & grandioribus, sine superstitione tenet formam precationis erudite compositam, compellantem uerum Deum, & discernentem nostram inuocationem ab Ethnica, Turcica, & Iudaica, & nos simul commonefacientem de promissione diuina à res certas petentem. Tales sunt pleræq; precationes primorum patrum, & populi Israël. Diligenter hi quoq; discernant ipsa compellatione uerum Deum à fictiis, ac mentionem faciunt testimonijs, quos se patefecit Deus. Interdum & promissionem proponunt, significantes luctam in inuocatione, vt Genes. 32. ait Iacob: Deus patris mei Abraham, & Deus patris mei Isaac, Iehoua, qui dixisti mihi: mortere in terram tuam, & benefaciam tibi, minor sum cunctis miserationibus tuis. Erue me de manu fratris mei Esau, ne percutiat manus cum filijs. Tu locutus es, te mihi benefacturum esse, &c. Talis modus sunt formæ in scriptis Prophetis. Ac prodest auente partes considerare. Compellatio est: Te uerum Deum patefactum patribus meis Abraham & Isaac inuoco, & confugio ad te, non fretus mea dignitate, sed dulcissimis promissionibus tuis. Agnosco enim me longe a honorem esse tuis miserationibus, sed dixisti te mihi opitulaturum esse. Vide ut se sustentat cogitatione promissionis, & in hac acquiescit. Deinde rem petendam subijcit, & causam, ne pereat Ecclesia, Deinde de me, ne interficiantur matres & filij. Et crebro sic petunt patres & Prophetæ: Deus patrum nostrorum, Abraham, Isaac, Iacob, id est, Deus qui te certis testimonijs patefecisti patribus nostris, Abraham, Isaac, Iacob, & tradidisti eis promissiones. Ista etiam utuntur hac forma tradita in Decalogo, Deus qui educasti

in Israël de Aegypto. Hæ formæ sæpissime repetitæ sunt in Psal-
 Deniq; & patres & posteri addunt communi appellationi Dei
 cultare nomen. Elohe commune est, quo etiam gentes utebantur :
 Iehoua proprium est, quo Deum sola Ecclesia patrum & Israëliti-
 um compellabat. Ita hic loquitur Iacob. Et Psal. 19. dicitur, Nos
 Dei nostri Iehoua inuocabimus. Et vbiq; obuia sunt exempla,
 obiq; vilitatem pijs consuetudinem fuisse arbitror, vt hæc duo nomi-
 na recitata esse existimem à Thoma, Iohan 20. cum ad Christum in-
 uocaret: ὁ κυριος μου Ἰησοῦς ὁ δεος μου. Assuefaciamus igitur nos, ad
 recitationem aliquam, & vtamur forma pie & crudite composita, sine
 superfluitate, & magia. Non hymnos Orphei, aut Homeri, aut Cal-
 larachi recitemus: Sed vero animi motu confugiamus ad Deum si-
 bilia patrefacti Christi. Sit directa mens ad illum Deum creatorem,
 qui se patrefecit misso filio Christo, & dato Euangelio suo.

M v t r i ignavi, temulenti, securi, contemnunt recitationem.
 Sed horandi sunt pij, ut se ad recitationem aliquam, ut dixi, assuefa-
 ciant, & causæ multæ sunt grauissimæ. Nam hæc ipsa recitatio est
 occasio quædam, qua Ecclesia priuatim & publice sese ab idolis se-
 uerè, ac se quisq; erudit, & commonefacit de vero Deo, & de vero
 motu. Deinde cogitatio patrefactionis & promissionum accendit af-
 fectus, fit ardentior fides, cum cogitat quanta bonitas sit, quod se De-
 us patrefecit, quod ostenderit quomodo uelit inuocari, quod propo-
 situm mediatorem, quod exempla plurima semper proposuerit, quod
 uere exaudiat inuocantes. Hos animi motus, hanc fidem excitari in-
 ter precandum oportet, ad quod erudita recitatio conducit. Fides
 enim ex auditu est, auditus per uerbum Dei. Necessè est igitur cogita-
 tione uerbi diuini accendi fidem.

Q u i d a m ex Eremitis di-
 cit, nullum esse difficilius opus, quam dicere preces Deo. At
 illam existimatur esse leuius ac uulgariius opus. Sed cum Christus
 ait: Veri adoratores adorabunt Patrem spiritu & ueritate, diffi-
 cultas facile intelligi potest: Fiat inuocatio spiritu, id est, non hypo-
 critis, non ἑρτολογίης, sed pio motu cordis, & fiat in ueritate, id est,
 uera Dei agnitione, directa sit ad uerum Deum, & ad mediatorem.
 Concurrere igitur necessè est cogitationem ueram de Deo, & motus
 cordis. Ideo se patrefecit Deus uoce, misso filio, ut conspiceretur in
 carne, ut hunc filium in prece inuocemus, & de Patre admo-
 nentur. Non contemnas hanc uisibilem filij Dei conuersationem in-
 ter nos, nec putes frustra susceptam esse. Nostræ imbecillitati Deus
 consuluit, sic agnoscei uoluit, intueri nos in hunc filium patrefactum
 debet, & ut uisibilis fuit conuersatio, ita uult recitationes & com-
 mellationes fieri huius Dei, qui hunc filium misit, quem conspexerunt

sunt oculi tot hominum, qui pependit in cruce, qui reuixit ex morte.

Sed quia difficilis est attentio in recitatione, ideo ignari fingunt recitationes: at Ecclesia semper eas proposuit, & publice & priuatim eas exerceri iubet. Ideo Psalmi traditi sunt summo confilio compositi. Et Christus ipse formam precandi proponit, ac nominatim inquit Lucæ II. Cum oratis, dicite. Verba & recitationem eorundem præscribit, vt antea præscripserat Iohannes. Teneamus ergo recitemus formam diuino confilio traditam.

PATER NOSTER QUI ES
IN COELIS.

Id est, qui ades ubiq; , ubiq; respicis & exaudis, omnipotens conditor rerum. Sed hac parte recitata, animum tuum detineat patris appellatio. Quem Deum vocas Patrem? Et cur ita nominas? In quem aditus tibi ad eum factus est? Hic veniant in mentem Christi dicta Iohan. 14. Nemo venit ad Patrem nisi per me. Et: Qui me videt, videt Patrem. Et Iohan. 16. Amen amen dico vobis, quicquid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Hunc igitur Deum vocas Patrem, qui se patefecit misso hoc ipso filio Christo, & resuscitato, ac dato Euangelio. Et vocas ideo Patrem nostrum, quia placatus est pro filium, & hoc sacerdote perferente nostras preces recipit. Vtque me commonefaciam, addo hæc verba: Omnipotens, æternus, & verus Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti inmensa bonitate, & clamasti de filio tuo Domino nostro Iesu Christo: Hunc audite, conditor omnium rerum, & conseruator & opulentalis, cum filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, regnate tecum, & patefacto in Ierusalem, & Spiritu sancto tuo effuso in Apostolos, sapiens, bone, misericors, iudex & fortis, Pater noster qui es in coelis. Ita distinguitur inuocatio ab Ethnica, Turcica, Iudaica, & adinnetur mens de promissionibus.

SANCTIFICETVR NOMENTVM

Id est, effice vt vere agnoscaris, vt vera doceantur, per que gloria tua vere patefiat, vt te recte inuocent & colant homines. Nomen enim significat noticiam, seu agnitionem & celebrationem nominis Dei, & inuocationem. Res igitur petenda, quæ hic initio recitatur, est summum & primum bonum, de quo primum præceptum & secundum præcipue concionantur, videlicet, ut Deus recte inuocetur, doctrina vera de Deo, vox Euangelij vere & late spargatur, & recte accipiat, & multi homines vera inuocatione ac obedientia Deum celebrent.

ADVENIAT REGNUM TVVM.

De effectu primæ petitionis præcipue loquitur. Sparsa Euan-
gelij voce, regas etiam nos Spiritu sancto tuo, effice vt verbo tuo cre-
dentes, incoa in nobis regnum tuum, vt simus hæredes regni tui, &
desistas regnum Diaboli, horribiliter grassantis in genere humano,
& passim homines impellentis ad Epicureum Dei contemptum, aut
colenda idola, scelerata homicidia, libidines, mendacia, & alios fu-
rosos. Aduersus hæc mala defende nos æterne Pater Domini nostri
Iesu Christi, & rege nos Spiritu sancto tuo, sicut dixisti: Effundam
de Spiritu meo.

FIAT VOLUNTAS TVA.

Id est, da vt omnes tibi obædiant in terra. Da ut pastores Ec-
clesiæ, reges, magistratus, doctores, discipuli, ciues, suo loco singuli
officium suum recte & feliciter faciant, ac omnes tibi obædiant, sicut
Angeli in celo tibi obædiunt, & placent tibi. Tuum opus est effice-
re, vt nos miseri, stulti, infirmi, res geramus bonas & salutes, simus
organa non iræ, sed misericordiæ, simus viles Ecclesiæ, non simus
petites & lasciosæ. Politia Ezechiæ felix est te iuuante. Politia Sede-
thie infelix est, quia te adiutorem repellit. Nos non repellimus te,
sed vero pectore, veris lacrymis oramus, vt nostras Ecclesias, docto-
res, scholas, principes, gubernatores, populum regas, vt aliqua fiant
tibi grata, sicut inquit Paulus: Deus qui efficit vt velitis, efficiet et-
iam ut perficiatis, ut aliqua ipsi grata fiant. Nam Diaboli & homi-
nos impij magno furore student ingrata Deo facere, confirmant Epi-
scopos furiosos, idola, libidines, accendunt iniusta bella, efficiunt tri-
stissimas vastitates. Sed ne totum genus humanum frustra conditum
sit, ac omnes ingrata Deo faciant, Deus Ecclesiam vocauit, & Spiritu
sancto suo trahit, vt bona & grata Deo faciat, sonet veram de Deo do-
ctrinam, audiat, recte inuocet Deum, agat ei gratias, obædiat ei,
multos feliciter abstrahat à Diabolo, pijs & salutaribus consilijs re-
gnet, tueatur pacem & honestam disciplinam. НАСТЕ

Насте — vt igitur petitiones complexæ sunt res summas, ac bona magis ad
Spirituam, quam ad corpus pertinentia, communia & priuata, & ordo
superius institutus est. Primum vera agnitio Dei petitur. Deinde
agnitionis effectus, vt gubernemur à Spiritu sancto. Tertio, vt in sua
quali; vocatione seu functione suum officium rite & feliciter faciat.
Nunc sequitur petitio rerum corporalium.

Id est, victum, pacem, defensionem, bonam ualitudinem, & laborum uocationum perferre possimus, successum in rebus gerendis iuxta uocationem, liberorum educationem, mediocrem tranquillitatem, hospitia, politiam honestam, disciplinam, iuris, iudiciorum cultum, & non dissipatas seditionibus, laxatione disciplinæ, aut bellis.

ET DIMITTE NOBIS DEBITA NOSTRA.

TOTIES iam dictum est, in omni precatone primum petendum esse remissionem peccatorum, & fidem de conciliatione semper oportere præluere cæteris petitionibus. Semper initio mediator Christus inuocatur, & petamus ac credamus nos propter eum recipi posse audiri, sciamus hunc sacerdotem pro nobis interpellare, & hac fiducia ad Deum accedamus, sicut sæpe dictum est: Iustificati fide petebimus, & accessum ad Deum. Item: Habentes pontificem lesam adedamus cum fiducia ad thronum gratiæ. Cum igitur semper in inuestigatione indignitas nostra nobis obstrepat, ac deterreat nos a Deo, ut trepidæ mentes fugiant Deum, hic simul iubet Christus, ut petamus reconciliationem: & non iuberet petere, nisi uere daturus esset. Hic igitur attendenda mens de remissione peccatorum, & de Mediatori Christo diligenter cogitet. Est autem insignis confessio Ecclesiæ, in his ipsis uerbis agnoscentis se circumferre peccata & multiplicem infirmitatem. Sed consolatio hic proponitur. Cum enim ipse Christus iubeat nos petere remissionem, haud dubie eam donabit. Et in hac recitatione mens simul recordetur expressas promissiones, ut 1. Ioh. 1. Si dixerimus nos non habere peccata, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. Si confitebimur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra.

QVOD autem hic additur: SICUT NOS REMITTIMUS: admonemur de penitentia, ne perseueremus in delictis contra conscientiam. Quia cum mens retinet contemptum Dei, non exauditur, iuxta illud: Peccatores Deus non exaudit, uidelicet perseuerantes in delictis contra conscientiam. Et 1. Ioan. 3. dicitur: Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus erga Deum, impetraturos nos esse, quæ petimus, id est, si non perseueramus in delictis contra conscientiam. Eodem pertinet dictum Matt. 5. Si munus offeres ad altare, & recordatus fueris, fratrem aliquid contra te habere, &c. Et ipsius Prophetæ inculcant hanc sententiam, non placere Deo ceremonias & preces eorum, qui perseuerant in delictis contra conscientiam, ut Isaiæ 1. & 58.

Cogitemus autem quam uere miserum sit, non posse cōfugere Deum, non habere Deum protectorē, non gubernatorem, non opitorem, posse opprimi a Diabolo, aut humanis erroribus demereri ruere. In his tantis miseriis & periculis sunt omnes homines, qui cum in delictis contra conscientiam perseverent, non possunt invocare Deum. Excitemus igitur nos ad poenitentiam, & emendemus errores. Ceterum & hoc sciamus, agenti poenitentiam remitti culpam gratis propter Christum, ut supra saepe dictum est.

ET NE NOS INDUCAS
IN TENTATIONEM.

Id est ne finas nos pertrahi a Diabolo ad impietatem, & ad alia scelera, defende nos contra Diaboli insidias, rege nos tua luce, tuis consilijs, ne finas nos ruere deceptos nostris erroribus, aut impulsos immobilitate carnis. Magna & admiranda sapientia & uirtus fuit Dauidis, hunc tamen uidemus aliquoties impulsus a Diabolo, aliter humano errore, ut cum iubet numerari populum. Cum igitur magna sit infirmitas omnium, tu nos aeternae Deas, Pater Domini nostri Iesu Christi, rege, & ostende nobis salutaria consilia in priuatis & publicis negotijs, & confirma corda nostra Spiritu sancto tuo, ut tibi oboeemperer, ut simus non organa irae, sed organa misericordiae, & utilia Ecclesiae.

LIBERA NOS A MALO.

PRITIO generalis est, quae petit liberationem ab omnibus miseriis & arumnis huius uitae, a peccatis, a tyrannide Diaboli, a scandala, a calamitatibus publicis & priuatis, ut uidelicet cum uniuersa Ecclesia erepta ex praesentibus miseriis, donemur luce, iusticia, & uirtute aeterna, & fruamur dulcissima consuetudine Dei aeterni, & Domini nostri Iesu Christi, Amen. VIDES igitur res petendas optimo ordine complexum esse Christum in hac forma, quam nos recitate iussit. Expressit enim inquit: Sic dicentes precamini, ac nominat res aeternas, spirituales, corporales, praesentes & futuras. Vult te de tota uita cogitare, imo de tota aeternitate, de praesentibus & futuris periculis, quorum cogitatio certe exuscitare animos ad inuocationem debet. Quid enim in initio monui, cogitandum esse quem Deum inuocet, ubi se hic Deus patefecerit, an & cur exaudiat, id attente considerandum est, ne uagentur animi inuocatione, sicut Ethnicorum animi uagantur. Ideo filius Dei aeternus assumpsit humanam naturam, ac nobiscum familiariter uersatus est, ut inuocantes cogitent hunc uere esse Deum, qui se patefecit misso hoc filio evidentibus testimonijs, & aeternum Patrem de hoc filio testificantem alloquantur. Formam igitur supra recensui.

OMNIPOTENS, æterne & viue Deus, æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, qui te patefecisti immensa bonitate, & clamasti de filio tuo Domino nostro Iesu Christo: Hunc audite, Conditor omnium rerum & conseruator ac opitulor, cum filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, regnante tecum, & patefacto in Ierusalem, & cum Spiritu sancto tuo effuso in Apostolos, sapiens, bone, misericors, iudex, & fortis, qui dixisti: Viuo ego, nolo mortem peccatorum, sed ut conuertatur & viuat, Dixisti item: Inuoca me in die tribulationum, & eripiam te: Misere mei propter Iesum Christum filium tuum, quem voluisti pro nobis esse victimam, $\mu\epsilon\tau\epsilon\iota\lambda\omega\ \nu\epsilon\sigma\tau\eta\sigma\alpha\iota$ & sanctifica ac rege me Spiritu sancto tuo, rege & defende Ecclesiam tuam, & politias, quæ sunt Ecclesie hospitia. P 1 A est & hæc forma alloquens Christum filium Dei: Te inuoco Iesu Christe fili Dei viui, crucifixe pro nobis & resuscitate, $\lambda\omicron\gamma\epsilon\ \nu\epsilon\sigma\tau\eta\sigma\alpha\iota\ \alpha\iota\omega\ \nu\alpha\ \tau\omicron\upsilon\ \tau\omicron\upsilon\sigma$, qui dixisti: Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, ego reficiam vos: Misere mei, & intercede pro me apud æternum Patrem tuum, sanctifica & rege me Spiritu sancto tuo, defende me ab uerulis Diabolorum, spiritus mendaces, & homicidas, hostes tuos.

HÆC compellatio Christi, confessio est omnipotentis. Nam sic inuocans, sentit Christum videre motus cordium omnium hominum, & esse opitulatorem omnipotentem, dantem Spiritum sanctum, & iuuantem nos in periculis corporis & animæ. Complectitur autem & hæc forma tres personas, filium alloquitur, & nominat inæternum apud æternum patrem, & fatetur ab ipso dari Spiritum sanctum.

I T A expresse compellatio Christi aliquoties in scriptis Prophetis & Apostolicis proposita est. Actor. 7. Domine Iesu, suscipe spiritum meum. 1. Thess. 3. Ipse Deus & Pater noster, & Dominus noster Iesus Christus gubernet iter nostrum ad vos. Nec dubium est in Genesi cap. 48. Iacob concionari de Christo, cum inquit: Benedixit pueris istis Deus, & Angelus qui eripuit me ex cunctis malis. Et Psal. 71. Et adorabunt ipsum semper. E S T Q U A hæc forma inuocationis, testimonium illustre, docens, Christum esse naturam Deum & omnipotentem. Nec ad has compellationes adiungatur compellatio hominum mortuorum, quæ obscurat & corrumpit ueram inuocationem, sed regula teneatur: Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli seruias. Non est leue scelus stabilire inuocationem hominum mortuorum, cum nulla testimonia de ea diuinitus tradita sint, & cum manifeste obscuret mediatorem Christum. Deinde cum inuocatum inuisibilem, tribuat potentiam inuocatis, iudicandi motus cordum, quod proprium est solius omnipotentis naturæ, uti. Paralip. 28. dicitur: Omnia corda scrutatur Dominus, & vniuersas mentium cogitationes

iones intelligit. Et Ierem. 17. Ego Dominus scrutans corda, &c. bonos Dei nō est transferendus ad Prophetas aut Apostolos, aut nam. Et Iesaiā 63. clare dicitur: Abraham ignorat nos. Sed illa inuocatione Mariæ, Prophetarum & Apostolorum, alia de pie, viliter, & splendide dici possunt, gratiæ Deo agantur, quod nos se patefecit, quod per eos doctrinam suam tradidit, doctrinæ nos etiam consideretur, quod singuli docuerint, agantur gratiæ, quod Deus addidit euidentia testimonia per horum facta, vt per Moyse, Elisæi miracula, quod Ecclesiam subinde per aliquos instaurauit, quod proposuit exempla misericordiæ receptis lapsis, vt Dardane, Magdalena, &c. quod proposuit exempla, quæ ostendunt exultari nostras preces in periculis, & vere impetrare liberationes, vt Agge filio potum impetrat: Iacob, Dauid, Ezechias impetrant de mortuum. His exemplis nos ad inuocationem excitemus, & imitemur illorum penitentiam & fidem. Postremo ipsos etiam laudemus, quod Deo vocanti obtemperauerunt, & Dei dona sua diligentia retinere studuerunt. Longa est oratio & plena pietatis de illis Ecclesiæ luminibus, de Prophetis, Apostolis, & alijs multis pijs hominibus, si historia eorum prudenter enarrentur, & ad nos docendos vt limitationem pro nostro modo, proponantur.

H A E C inuocatio adieci, vt sciant pij lectores improbandas & fugiendas esse hominum mortuorum inuocationes. Ethnicus mos est, qui & Deos fictos, & homines mortuos, qui virtute aut rerum gestarum gloria preceluerunt, quos Heroes nominabant, ut Herculem, Quirinum, & similes, inuocare soliti sunt. Nec dubium est hos furores à Diabolo ortos esse, qui veri Dei agnitionem delere conatur. Fugiamus ergo exempla Ethnorum furorum similia, & recte discamus, quid de summa virtute, scilicet, de inuocatione Dei, certis testimonijs veri Dei traditum sit, vt recte & pie verum Deum æternum Patrem Domini nostri Iesu Christi, & filium eius Dominum nostrum Iesum Christum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, & Spiritum sanctum effusum in Apostolos, inuocemus, & vera gratitudine celebremus.

P O S T Q U A M de petitione beneficiorum & auxilij dictum est, commonefaciamus nos ipsi etiam de gratitudine, vt hæc cogitauerit Paulus 1. Thesal. ultimo: πάντοτε χαίρετε, ἀδελφοί, πάντοτε προσεύχεσθε, ἐν παντί εὐχαριστεῖτε. Sed hic necesse est nos homines fateri culpam. Omnes sumus ingrati Deo, & quod nos sine tranquillores, eo negligentius de Deo cogitamus. Imo multi in rebus secundis prorsus obliuiscuntur Deum, & laxant se nos curantibus, vt exempla summorum virorum ostendunt, & experientia sententias pepetit:

Luxuriant animi rebus plerunq; secundis,

Nec facile est aqua comoda mente pati.

CUM Sodoma manifesto Dei beneficio ab Abraham defensa fuissent, deleta exercitu Chaldaeorum, ut in Genesi narratur, post hanc eximiam liberationem securam civitates, ita se luxui dediderunt post paucos annos, ut propter turpitudinem scelerum singulari castigatione a Deo deletae sint.

MAGNA & turpis ingratitude est omnium hominum. Accipimus à Deo vitam, ingenia, educationem, vitam, literas, Evangelium, Ecclesiam, politias, defendimur & immunitate, cum ne quidem petimus auxilium, interim securi ludum ac quærimus voluptates, & casu offerri nobis bona disputamus, non agnoscimus Deum autorem esse, non studemus eius benevolentiam retinere, sed iram accendimus nostra petulantia. Hæc mala deploremus & nos emendemus, & cum beneficia Dei agnouimus, fatemur nos à Deo accepisse, nec petulanter excutiamus Deum cultum & opitulatorem, sed ei placere studeamus, & gratitudinem nostrarum officijs vitæ, & voce celebremus. Postulat enim hanc confessionem, ut ipse celebretur, ac primum nos ipsos admoneamus, non cui nobis offerri bona, sed vere nos Deo curæ esse, exaudiri nostras preces, & nos iuuari à Deo. Deinde uult hanc nostram confessionem testimonium apud cæteros homines esse de providentia, uult commari alios, ut uere credant Deo curæ esse res humanas, exaudiri ecclesie preces. Ideo toties in Psalmis pro acceptis beneficijs David fert hoc mutuum officium, uidelicet beneficij celebrationem, ut Psal. 117. Non moriar, sed uiuam, & narrabo opera Domini, celebrabo beneficia tua, & ero testis ueræ doctrinæ. Vere postulat & magnam gratitudinem Deus, ideo etsi gratitudo etiam studium obedientie complectitur, tamen ad certam uerborum commemorationem in quotidie alluefaciamus. Multi cum è lecto surgunt, cum curæ quantum, cum assident ad mensam, cum discedunt à mensa, profusaque pedes, ne cogitant quidem de Deo, unde sint quotidiana beneficia. Hæc turpissima negligentia & vituperanda & corrigenda est. Quotidie priusquam petis bona, de prioribus beneficijs cogites, & agas gratias Deo. Deinde adde petitionem, & exte publice uel in literis, ut exemplis testimonium tuæ gratitudinis. Forma tali uiri potest:

AGOTINI gratias omnipotens, æternæ & uivæ Deus, pater Pater Domini nostri Iesu Christi, conditor omnium rerum & conservator ac opitulator, cum filio tuo coæterno Domino nostro Iesu Christo, patefacto in Ierusalem, & Spiritu sancto tuo effuso in apostolos: quod te patefecisti nobis immensâ bonitate ceteris & apostolus testimonijs, & quod condidisti & elegisti tibi Ecclesiam perpetuam, & uoluisse filium tuum Dominum nostrum Iesum Christum

nobis fieri victimam, dedisti nobis Euangelium tuum, & Spiritum sanctum, remittis nobis peccata, & liberas nos à potestate Diaboli, & à morte aeterna, & das nobis vitam aeternam, & haecenus in terra me multis magnis beneficijs donasti, dedisti vitam, victum, vestimentum, pacem, ijs locis, in quibus uixi, & mitigasti poenas, quas meritis sum.

A G O T I B I gratias etiam Domine Iesu Christe Fili Dei uiui, iustissime pro nobis & resuscitate, Emanuel, quod copulasti tibi humanam naturam, passus es pro nobis, & resurrexisti, ac redemisti nos, tuas ac defendis Ecclesiam contra Diaboli hostes tuos, & das & tribuas saepe lucem Euangelij, remittis nobis peccata, & das nobis vitam aeternam, & es mediator & interpellator pro nobis assiduus, & tu nobis opitulari, sicut dixisti: Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego reficiam uos. **A G O** etiam tibi gratias spiritus sancte, uiuificator, effuse in Apostolos, quod accedis lucem tuam in nobis mentibus, regis, doces, mones & iuuas me consilio, gubernas labores uocationis meae, & sanctificas me ad vitam aeternam.

D I C I T gratiarum actione, sequatur petitio ut supra recitauimus. Non tantum etiam gratias agantur, quolibet tempore pro recenti beneficio accepto. Haec recitatio confessio sit accepti beneficii, quam esse postulat Deus, & congruat vox cum mente. Vere sentiamus non esse periculum depulsam esse, sed nos à Deo adlutos ac seruatos esse, precor nostras exauditas esse, celebret mens Deum, quod non sit inanimata, non negligat homines, sed vere exaudiat inuocantes in Ecclesia, vere sit discrimen Ecclesiae & gentium, quae maledicunt Christo, quod vere respiciat & iuuet Ecclesiam suam, & seruet promissa. Haec & nos ipsi inculcemus, & commemoremus apud alios, narremus uisimus adlutos ac liberati, ut alij ad agnitionem Dei inuitentur. Sic enim Deo minus est per sese gratitudo, sed postulatur etiam exemplum. Ideo Paulus dulcissime hortatur, ut multi pro se petant, postea postea pro accepto beneficio gratias agant. 2. Cor. 1. signum gratiarum actionem praecipuum esse sacrificium, & Deo gratissimum, & eo à pluribus faciendam, quia Deus à multis agnosci & celebrari se magis postulat, & cum multi celebrant acceptum beneficium, exemplum sit illustrius, & plures alij inuitantur ad inuocationem, timorem, fidem. Horribilis est in natura hominum ingratitude, ut perpetuae omnium temporum querelae testantur, & debiti officij praetermissio diuinis & humanis sententijs damnata est, & tamen uisitata est praestare hominibus gratitudinem, quam Deo. Et aduersus Deum ingratitude crudelior est, quam aduersus homines. Saul etiam ingratus est Dauidi, tamen negare non potest, Dauidem benemeritum esse. Ingrati autem Deo, negant Deum beneficii autorem esse, fingunt

fingunt casu pericula depulsa esse. Aduersus has tenebras, & horrorem, munitur animos testimonijs diuinis, & discant nos tenebras respici, iuuari, exaudiri à Deo. Et cum adiuti sumus, agnoscamus, grateamur, prædicemus nobis, & alijs Deum esse auctorem beneficii, ut supra recitauimus aliquot sententias. Psal. 43. Non in arcu meo sperabo, & gladius meus non saluabit me. Et Christus clare inquit: Sicut nihil potestis facere. Et Psal. 33. Ille pauper clamauit ad Dominum, & Dominus exaudiuit eum. Et Psal. 26. Pater & mater dereliquerunt me, Dominus autem assumpsit me. Psal. 59. Da nobis auxilium in tribulatione, & vana salus hominis. In Deo faciemus virtutes, & rediget in nihilum tribulantes nos. Psal. 126. Nisi Dominus adiuuauerit domum, &c. Psal. 127. Dirupisti vincula mea, tibi sacrificium hostiam laudis. Ierem. 17. Maledictus homo, qui ponit cisternam in chium suum, &c. Benedictus vir qui confidit in Domino, & tribuitur fiducia eius. **I**NGENS labor est pijs mentibus, cuiusmodi acceptum beneficium retinere hanc sententiam, vere nos à Deo protectos & seruatos esse. Sed testimonijs, quæ & supra & iam recitauimus, confirmemus nos, & statuamus nobis non casu, sed Deo opitulante, pericula depulsa esse, & beneficia Dei nobis & alijs prædicemus.

HÆC de præcipuo sacrificio, videlicet de gratiarum actione breuiter dixi, ad commonefaciendum pium lectorem, quem oportet oro, ut de eadem re diligenter cõsideret, & colligat sententias propheticas & Apostolicas scriptis, ut exuscitet mentem ad fidem, & inuocationem, & veram gratitudinem. Difficile est enim retinere veram sententiam de præsentia Dei in tanta nostra infirmitate, cum manifesta testimonia videmus. Sicut Israëlitas in deserto plurima testimonia præsentia Dei viderunt, tamen toties dubitauerunt, à quo ex Aegypto educi essent. Et Christi facta viderant Apostoli, viderant toties resuscitari mortuos, & tamen magna erat fides in cõfessio. Ideo cum Dei beneficijs pericula nobis depellantur, & nos sic teneamus in conspectu sententias, quæ nos confirmant, & agnoscimus nos à Deo adiuutos esse. Nec sinamus hanc sententiam nostris obrui. Hoc certamen cum difficile sit mentibus, experientia ostendit, & monent exempla scripta de Israëlitis in deserto diligentiores nos esse decet in cogitatione testimoniorum, quæ scriptis Prophetis & Apostolicis tradita sunt, ut fides & agnoscant præsentia Dei in nobis confirmetur & crescat. Sit in conspectu confessio Jacob Genes. 48. qui prædicat se à Deo patrum suorum, Abraham & Isaac inde vsq; ab infantia nutritum & defensum esse, & mentionem Angeli, id est, filij Dei, per quam ait se ereptum ex oculibus malis. Ita & Davidis morituri gratiarum actio nobis examp-
n. Reg. 22. Liberauit me ab his qui oderant me.

AGNOSCAMVS humanis consilijs & præsidijs non posse per-
sona discuti, sicut clare inquit Ieremias cap. 10. Scio Domine
non est hominis uia eius. Quam multa Moyfi, Samueli, Dau-
id, deniq; omnibus gubernatoribus accidunt inextricabi-
li humano consilio? Ergo ut illi, regi nos & iuuaui à Deo per adus,
sunt exitus sunt placidi, fateamur quod res est, à Deo nos adiutos
solum esse. Vidit & hæc atas exempla, quæ prædicare decet, ut
beneficia celebrentur, dedit Deus pacem tot iam annos Ecclesijs
vobis, Nec pacem tantum dedit, nec tantum impedijt hostium co-
mibus, sed etiam scandala multa passim exorta oppressit, & magna ex-
parte diuina & iudicia eorum, qui præsunt Ecclesijs, ita rexit, ut do-
ctrina in Ecclesijs nostris passim sincere tradatur. Pro his ingenti-
bus beneficijs Deo æterno patri Domini nostri IESU CHRISTI
gratias ago, & eum propter filium Iesum Christum Dominum no-
strum, crucifixum pro nobis & resuscitatum, oro toto pectore, ut nos
sicut sancto regat deinceps, & perpetuo, AMEN.

DE MAGISTRATIBVS CIVI-
LIBVS, ET DIGNITATE RE-
RVM POLITICARVM.

HACTENVS Ecclesiam descripsi, ac recitavi quod doctrina ge-
neris præcipuum & ignotum humanæ rationi circumferat, & quo-
modo Deum inuocet. Nunc quia necesse est eam inter homines inue-
nire in economijs, politijs, imperijs, ubi uult Deus audiri confessio-
nem suæ doctrinæ, imo ubi colligit sibi Ecclesiam, collocanda est in
economijs, & societate ciuili, & docenda, quid de coniugio, & de
imperijs sentiendum sit. AC necesse est de his rebus recte, dex-
tere, & applicate ex testimonijs Prophetarum & Apostolorum, erudiri
homines, quia sæpe & olim & recens fuerunt hypocritæ superstitiosi
Magistri, qui coniugia à Deo ordinata, & magistratum functiones,
leges forenses, legitimas pœnas, imperia, bella legitima, mi-
sericordiam damnauerunt. Tales furoribus olim sparserunt Marcion, & Ma-
rcion, quorum deliria diu peruagata sunt Asiam & Africam. Cir-
cumscribunt & similes errores ante trecentos annos Flagelliferi, ut
notatur, & hoc nostro tempore Anabaptistæ passim uagantes,
circumferunt hos errores. NEC desinit vnquam Diabolus
debetas mentes accèdere, ut opiniones falsas de rebus politicis am-
pliat, quia simul duo mala ingentia excitat, mouet seditiones
in ciuitatibus, unde existunt multæ iniustæ cædes & dissipationes, &
uicatur Euangelium. Dum enim fingunt iusticiam esse quandam no-
uam barbaricam politiam, in qua sine distinctione dominiorum, &
sine